

Kibernetični eros in omrežena Slovenija

Prenekaterega bralca verjetno že utruja pogosto pisanje o tem, da bo razvoj računalniško-informacijskih tehnologij temeljito predrugačil njegov življenjski svet. Vendar ga bo res.

Vprašajte se, na primer, kje je zdaj vaš bančni depozit. V kletnih prostorih banke, varno shranjen v sefu? Kaj pa še! Neprestano se preliva po kiberprostoru. In kje je kiberprostor? –Smo se razumeli?

Mednarodni kapital nadvse uspešno udejanja tisto, kar je neslavno spodletelo predhodnim revolucijam: odpravo nacionalnih držav. Države seveda obstajajo še naprej, pravzaprav znova prebujeni nacionalizem krvavo razkosava svet. Toda naj bo še tako nalezljiv, ta nacionalizem bije nacionalnim državam zadnjo uro. Narodi so postali spekter nestalnih gospodarskih tokov in valut, ki počasi, a uspešno najedajo temelje, na katerih se dvigajo države, vse dokler se neizogibno ne sesujejo same vase. In glavnina teh tokov se danes preliva po računalniško podprtih telekomunikacijskih omrežjih. Frederic Jameson v Gibsonovem distopičnem opisu kiberprostora prepoznava znanstveno-fantastično, kiberpunkovsko reifikacijo "svetovnega prostora multinacionalnega kapitala", kjer se ogromne mase kapitala utripajoče pretakajo skozi pletenice optičnih kablov. V tem svetu, opozarja Jameson, potrebujemo novo kognitivno kartografijo, nekakšno "pedagoško politično kulturo, ki bi v posamezniku lahko izostrila občutek o njegovem položaju v globalnem sistemu. Izris zemljevida te vse bolj virtualne geografije, v kateri smo se znašli, je ključnega pomena, da bi doumeli položaj naših individualnih in kolektivnih subjektivitet in znova pridobili sposobnost individualnega in socialnega delovanja in bojevanja. To sposobnost zdaj nevtralizira naša prostorska in socialna zmedenost."

Če za osemdeseta leta lahko rečemo, da so minila v znamenju izredno hitre rasti števila uporabnikov osebnih računalnikov in temu ustrezne decentralizacije računalniškega potenciala, se zdaj soočamo z radikalno ekonomsko in družbeno preobrazbo, ki jo sproža divje razraščanje računalniških telekomunikacijskih omrežij. Devetdeseta bodo predvsem neprizanesljiva globalna tekma za to, kdo vse bo gradil in kdo uporabljal "digitalni infobahn".

Medtem ko danes multinacionalne družbe v zraščanju računalnika, televizije in telefona, ki se obeta ob mitologiziranem prelomu tisočletja, vidijo eno od področij potencialne gospodarske rasti, drugi opozarjajo, da bo dezintegracija medijev povzročila kvantni preskok v nekaj čisto drugega, pri čemer mnogo današnjih medijev ne bo preživelo digitalne revolucije. Podobno kot so centralni, hierarhični sistemi mainframov in terminalov izgubili vodilno vlogo v teku osemdesetih, bosta ob koncu devetdesetih izginila telefon in televizija. Prihodnost bo verjetno v znamenju neodvisne uporabe računalniških omrežij, ki jih posamezniku omogočajo vse močnejši osebni računalniki in nezadržna rast globalnih računalniško-telekomunikacijskih omrežij. Tako smo danes priče rojevanja novega komunikacijskega medija, ki bo neusmiljen izziv obstoječim elektronskim medijem.

Računalnik že dolgo ni več le računalo, avtistični in prislovično nekomunikativni stroj (spomnimo se na luknjače kartic, na mučno učenje zdravi pameti težko razumljivih ukaznih vrstic zapletenih operacijskih sistemov), ampak se je povezan v lokalne in globalne telekomunikacijske mreže in s prijaznejšo programsko opremo razvil v komunikacijski medij izrednih možnosti.

Naše življenje se spričo tega razvoja spreminja tudi na individualni izkustveni ravni vsakdana. Vse bolj odvisni od komunikacijsko-informacijskih kanalov, nasičeni z mediji, prepuščajoči se neskončnemu toku nevidnih podatkov in vse bolj povezani z računalniki, ki ta tok upravljajo, postajamo z vsakim dnem bolj razdeljeni na zabavljivce in zabavane, na informacijske veščake in informacijske

idioti, na informacijsko bogate in informacijsko revne. Od vsepovsod bombardirani in obstreljevani s podobami pogube, priložnosti in odrešitve, sprejemamo (ali pa tudi ne) kalejdoskopske in vrtooglave razsežnosti novih možnosti svobodnega in smiselnega človeškega življenja. V takšnih razmerah, ko smo se znašli brez ustrezne navigacijske opreme in znanj, potisnjeni na razburkano informacijsko-komunikacijsko morje, postaja določanje naše identitete in opredeljevanje resničnosti sila negotovo početje. Vse bolj se zavedamo potrebe po novi obliki pismenosti in novih orientacijskih sredstvih.

V tej perspektivi omreženje in vključitev v kiberprostorska dogajanja nista le nekaj zelenega, temveč nujnost strategije preživetja. Upiranje elektronski tehnologiji je prav tako jalovo početje, kot če bi se poskušali izmakniti valu, ki nas je že preplaval na načine, ki jih moramo šele odkriti. Ni vprašanje, ali ta novi svet sprejeti ali zavrniti, temveč, kdo in kako ga bo uporabljal. Upirati se možnostim, ki jih ponuja, pomeni pustiti to izredno obetavno tehnologijo v rokah drugih.

*Evropa se je maja letos že odzvala na to novo stvarnost s strateškim programskim dokumentom "Europe and the global information society – recommendations to the European Council". Dokument, ki je v javnosti poznan kot **"Bangemannovo poročilo"**, je osnova za operativni program nujnih postopkov in potrebnih političnih odločitev za doseg želenih gospodarskih in družbenih ciljev.*

Tudi v Sloveniji lahko v zadnjem času opazimo obotavljivo prebujanje strokovne in širše javnosti in njen vpliv na delovanje politično-upravnih struktur, za katerega upamo, da je usmerjeno k oblikovanju strateškega programskega dokumenta o razvoju računalniško podprtih informacijskih omrežij in vključevanju v globalno mrežo. Pa vendar se ob tem vzbuja vtis, kot da projekt ni povsem primeren, da bi se izoblikoval v politično temo in uvrstil na dnevni red prioriteten državnih politik. Morda je eden pomembnih razlogov prav ta, da se te tematike zaradi njene immanentne transnacionalnosti in globalnosti ne da gladko uvrstiti na dnevni red tiste državotvorne politike, ki še vedno misli predvsem v kategorijah geopolitike in izgradnje nacije.

Strateška dilema ali superračunalnik ali mrežna infrastruktura, ki je svojčas razvnela slovensko računalniško-informatično strokovno javnost in grozila, da jo

bo razcepila na dva nepomirljiva tabora, se je končala s tihim nakupom super-računalnika CONVEX 3800. Marvin, kot so ga prosto po D. Adamsu prizanesljivo poimenovali hekerji, zdaj v Superračunalniškem centru Inštituta Jožef Stefan marljivo premleva kompleksne numerične modele.

Medtem pa je načrtni razvoj omrežnih povezav, če pustimo ob strani Slovensko akademsko računalniško mrežo – ARNES, ki je v svojem poslanstvu in sredstvih precej omejena, še naprej na milost in nemilost prepuščen monopolistični slovenski pošti in poslovnemu interesu zasebnih podjetij.

Slovenija nedvomno potrebuje sodobno železniško in cestno infrastrukturo, toda nič manj ne potrebuje razvejanega, široko dostopnega in globalno prepustnega računalniško-informacijskega omrežja.

Zastavek je prevelik in njegove družbene implikacije preveč pomembne, da bi ga pišmevuharsko prepuščali zgolj entuziazmu ali ozkogledi ekspertnosti stroke, instrumentalnosti in pragmatiki dnevne politike ter koristoljubni preračunljivosti gospodarsko-poslovnih interesov.

Razmere postajajo zrele za civilnodružbeno iniciativo za izgradnjo računalniško-telekomunikacijskih omrežij in informiranje javnosti ter omogočanje čim širšega dostopa do informacijskih storitev, ki jih omogočajo obstoječe računalniške mreže, vključno z mrežo mrež, **INTERNET**-om.

Če je danes vstop v globalno računalniško-telekomunikacijsko mrežo – kiberprostor iz Slovenije za veliko večino možen predvsem kot pogled skozi luknjo v mreži, je ta pogled morda prav zato toliko bolj imaginativen.

Informacijska džungla kiberprostora v svoji virtualni neizmernosti se temu pogledu kaže kot radikalen prepis dejanskega sveta. Nepreglednost in kaotična dinamičnost, ki se množita v matriki, kažeta na to, da kiberprostor ni enostavno učinkovitejša različica tradicionalnih informacijskih sistemov. Nove informacijske mreže bolj spominjajo na moderni megalopolis. Labirint delovanja in skritih stranpoti se vije naokoli brez vidnega središča. Razprostranjenost in razsredičenost mreže v arhitekturnem smislu ponazarjata odsotnost in obsoletnost filozofskega ali religioznega absoluta. Globalna računalniška mreža je tako še najbolj podobna veliki knjižnici, v kateri so vse knjige brez posebnega reda razmetane po tleh.

V kiberprostoru smo uporabniki hkrati komponente in soustvarjalci mrežne matrike. V teh virtualnih svetovih bomo morali izdelati nov kognitivni model, nove, alternativne kriterije vrednotenja in etike v interakciji z drugimi ljudmi. Prav tako geografske mere in geopolitične vrednote v informacijskem svetu izgubljajo smisel in pomen.

Kiberprostor premošča in nadomešča fizični prostor. Računalniške mreže in BBSi mnogim pomenijo rešitev za atomizem moderne družbe. Delujejo kot socialni vozli za okrepitev tistih fluidnih in mnogovrstnih neobveznih privlačnosti, ki jih vsakdanje urbano življenje vse redkeje omogoča.

V globalnih računalniško-telekomunikacijskih mrežah je resničnost digitalna in digitalno je resnično. Po kanalih optičnih kablov breztelesni um lahko potuje s svetlobno hitrostjo. Z naraščanjem hitrosti se manjšajo razdalje. Prostor se skrči v prisotnost, ki ne pozna nobene odsotnosti, in čas se zgosti v sedanjost, ki je ne kalita ne preteklost ne prihodnost. Takšna vseprisotnost v sedanjosti bo izpolnitev najglobljih davnih sanj zahodne religiozne in filozofske imaginacije. Kiberprostor ni več stvar prostora in časa. Ne-prostorskost kiberprostora je trenutnost hitrosti. Marinettijeva prihodnost je postala naša sedanjost.

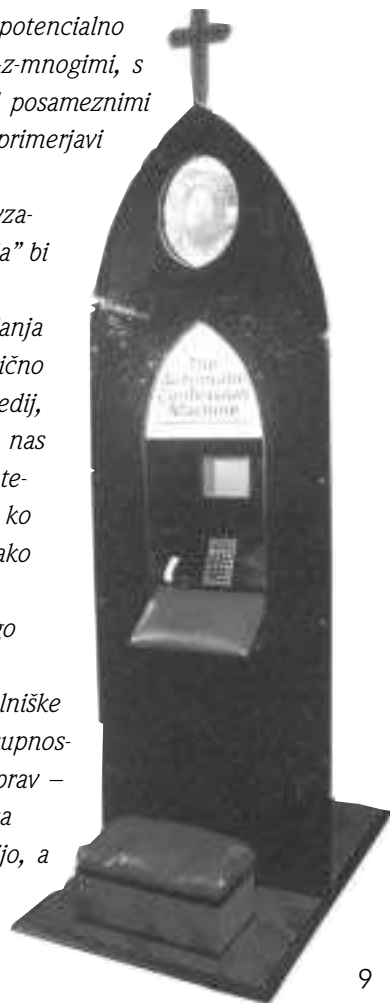
Libertinstvo, ki preveva različne virtualne skupnosti in forume, kjer se razvija nova kiberkultura, nima progresivnih ali demokratičnih ambicij. Če je sploh smiselno govoriti o kakem skupnem imenovalcu raznorodnih in raznolikih socialnih, estetskih in političnih praks, ki se vpisujejo v kiberkulturo, potem je to predvsem nekonvencionalna in alternativna uporaba računalniških, telekomunikacijskih tehnologij in strast do raznovrstnih visokotehnoloških gadgetov. Kiberkultura ni toliko stvar všečnosti ali poljubne posameznikove izbire življenjskega stila, ampak del globalne strategije preživetja v informacijski družbi.

Tehnologija računalniško-telekomunikacijskih mrež potencialno omogoča udejanjenje komunikacijskega modela mnogi-z-mnogimi, s svojo mrežno arhitekturo strukturira komuniciranje med posameznimi ljudmi, skupinami in organizacijami na način, ki je v primerjavi z večino obstoječih množičnih medijev komuniciranja neprimerno bolj demokratičen, v smislu interaktivne, vzajemne izmenjave informacij. Toda v retoriki "omreženja" bi le stežka lahko odkrili komunitaristične intence.

Omreženi si ne moremo več privoščiti udobja postavljanja velikih vprašanj. Fetišiziranje razlik je enako problematično kot absolutiziranje sintez. Tisto kar potrebujemo, je medij, ki bi omogočil komunikativno obravnavo ekstremov, ki nas razdvajajo. Globalizacija ne pomeni le unifikacije in integracije, ampak tudi pluralizacijo in različnost. Tesneje ko smo povezani, jasneje izražamo razlike. Problem je, kako artikulirati razlike in ne ustvarjati nasprotij.

Kar tehnologija z eno roko podari, navadno z drugo vzame.

Medtem ko nam telekomunikacijski stroji in računalniške mreže omogočajo, da švigamo po univerzumu, naše skupnosti postajajo vse bolj krhke, površinske, kratkotrajne, čeprav – ali pa morda prav zato, ker – se naše zveze tako zlahka množijo. Stroji nam omogočajo večjo osebno avtonomijo, a hkrati trgajo naše neposredne vezi. Zaradi vse večje

avtomatizacije našega dela in nedela imamo vse manj opraviti eden z drugim. Druženje vedno bolj postaja zavestno dejanje volje. Zdi se, kot da je "permanentna kratkotrajnost" ostala edina stalnica metasocialne postindustrijske družbe.

Digitalizacija avdio-vizualnih ali taktilnih signalov omogoča njihovo neposredno prenosljivost, s hitrostjo svetlobe. Teletaktilnost, dotik nečesa, kar je daleč stran, nas prestavlja v oddaljeno teleprisotnost, onkraj obnebj a neposredne čutne nazornosti in gotovosti.

*Toda kako živeti v svetu, kjer ni več nobenega **tukaj** in v katerem je vse **zdaj**? O čem sanjati v noči, v kateri je tako ali tako vse vidno?*

Morda se zdijo ta vprašanja preuranjena in prestop v posthumano kulturo kiborgov, bitij onkraj želje le stvar znanstvene fantastike in kiberpunka.

*William Gibson je v enem svojih intervjujev ob izidu zadnje knjige **Virtual Light** dejal, da na diskreditirajoče prigovarjanje urednikov in kritikov, češ da se svet v samo desetih letih pač ne more tako zelo spremeniti, odgovorja: "**Yeah, that's what they said in Yugoslavia.**"*

Marjan Kokot